

Χαιρετισμός στην εκδήλωση για τον Διονύσιο Σολωμό

Θανάσης Νευροκοπλής, διευθυντής

Αξιότιμες κυρίες, αξιότιμοι κύριοι και αγαπητά μας παιδιά,

σας ευχαριστούμε θερμά για την προσέλευσή σας στη σημερινή εκδήλωση. Ο δημόσιος χαρακτήρας της σημερινής μας συνάντησης –ιδιαιτέρα σε ένα χώρο ακαδημαϊκό, όπως η αίθουσα τελετών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης– και η αναφορά σε ένα κεφάλαιο εθνικό, επιβάλλει να κινηθούμε ταπεινά, μετρημένα και οφειλτικά, όπως αρμόζει στον ποιητή, στον στοχαστή και στον άνθρωπο Διονύσιο Σολωμό. Η επέτειος των 220 χρόνων από τη γέννησή του, για τους ανθρώπους των Αρσακείων Σχολείων της Φιλεκαπαιδευτικής Εταιρείας, της οποίας ο Σολωμός υπήρξε από τα πρώτα μέλη, μας κάνει να τον λογαριάζουμε στους προπάτορες και πνευματικούς οδηγούς μας.

Διαλέξαμε όχι τυχαία να πυκνώσουμε τη σημερινή εκδήλωση μνήμης και οφειλής στον ποιητή με μια δική του φράση, μια επισήμανση για το βλέμμα, που λειτουργεί ταυτόχρονα σαν ένα είδος καλέσματος για εγρήγορση: «πάντ'ανοικτά πάντ'άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μου». Εγρήγορση γιατί ζούμε σε μια εποχή που το βλέμμα του ανθρώπου –και ιδιαιτέρα των νέων παιδιών– δέχεται επίθεση από καταιγισμό θολών κι αμφίβολων εικόνων, με στόχο να το κοιμίσει, υποτάσσοντας έτσι τη σκέψη, το αίσθημα κι εντέλει τη ζωή του.

Σε μεγάλο βαθμό, το σημερινό μουσικοθεατρικό οδοιπορικό αποτελεί γέννημα της σχολικής καθημερινότητας των Σχολείων μας, από το Δημοτικό μέχρι το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Τα μαθήματα Λογοτεχνίας, τα πολιτιστικά προγράμματα της φετινής χρονιάς, καθώς και η μουσική τριβή και άσκηση στις χορωδίες, συναντήθηκαν με στόχο τη γνωριμία με τον τόσο γνωστό και άλλο τόσο άγνωστο Διονύσιο Σολωμό. Τον ποιητή που ντύθηκε τον τίτλο του «εθνικού», και για πολλούς η γνωριμία με την ποιητική του παραγωγή εξαντλείται στις δύο πρώτες στροφές του «Ύμνου εις την Ελευθερία», ενώ την ίδια στιγμή από κάποιους, αισθητά λιγότερους, αναγνωρίζεται ως η νερομάνα της νέας ελληνικής εκφραστικής από την οποία αρδεύεται η μετέπειτα νεοελληνική ποίηση.

Η γνωριμία με την ανθρώπινη πλευρά του Σολωμού ήταν για τις μαθήτριες και τους μαθητές μας μια αποκάλυψη οικειότητας. Από τον μικρό και... ζωπούλη Διονύσιο (με τη διαγωγή «αλλοιωμένη» και χαρακτηρισμένο για την επίδοσή του σε κάποια μαθήματα ως «αμελής») μέχρι τον ευαίσθητο κι ονειροπόλο φοιτητή που όχι μόνο δεν μένει ασυγκίνητος μπροστά στον αγώνα των επαναστατημένων Ελλήνων, αλλά αναλαμβάνει να σπρώξει στους νεανικούς του ώμους το χρέος της εξύμνησης των ηρωικών τους πράξεων και θυσιών, φωτίζοντας έτσι την ίδια στιγμή και την κινητήρια δύναμη της θυσίας αυτού του λαού: τη δίψα του για ελευθερία. Ο Σολωμός που ζει σε μια περίοδο μεταιχμιακή και δραματική, ζει μέσα στο ίδιο το κορμί της προσωπικής του διαδρομής όλες τις αντιφάσεις, τις ασυνέχειες και ακυρώσεις που σκορπά απόνετα η εποχή του. Διπλός στη γλώσσα (δίγλωσσος) και στην κοινωνική καταγωγή (από πατέρα αριστοκράτη και μητέρα πληβεία), ο ποιητής που αργότερα θα αναγνωριστεί από τον «λαό του» ως εθνικός, υπερβαίνοντας ταλαντεύσεις και διλήμματα «με καιρό και κόπο πολύ», ανήλθε στο ύψος των περιστάσεων χάρη σε αυτή την αίσθηση χρέους αλλά και χάρη στον τολμηρό του στοχασμό.

Με τον γερό στοχασμό του –και πατώντας πάντα στο πρώτο για να πάει στο δεύτερο– κατόρθωσε να συνταιριάζει τον λογισμό με το όνειρο, τη σκέψη με το αίσθημα, το αληθές (που πάντα αναζητούσε ως

πρωταρχική ηθική και υπαρξιακή ανάγκη) με το εθνικό, το τοπικό με το οικουμενικό. Ο Σολωμός είναι ποιητής εθνικός, που πάει να πει Ελληνικός. Ούτε Έλλην ούτε ελληνίζων, όπως διέκρινε τους προσδιορισμούς ο ποιητής Κωνσταντίνος Καβάφης. Ούτε, δηλαδή, ανυποψίαστος κάτοικος αυτού του τόπου ως Έλλην, ούτε αβασάνιστος κι επιφανειακός μιμητής ως ελληνίζων. Έσκυψε και σπούδασε τον ελληνικό τρόπο, ως τρόπο πολιτισμού και στάση ζωής, με ταπείνωση αλλά και ειλικρίνεια· ούτε για να διορθώσει τους συγκαρινούς του από καθέδρας ως «σοφολογιότατος», ούτε για να λαϊκίσει κολακεύοντάς τους.

Κλείνοντας αυτόν τον σύντομο χαιρετισμό, άκαιρο δεν θα ήταν να ακουστεί ένα απόσπασμα από επιστολή που γράφει ο Σολωμός το 1842 στον φίλο του Γεώργιο Τερτσέτη: «Πάνε είκοσι ένα χρόνια που σαν σήμερα η Ελλάδα έσπασε τις αλυσίδες. Η μέρα αυτή του Ευαγγελισμού είναι μέρα για χαρά και για δάκρυα. Χαρά για τα μελλούμενα, δάκρυα για τη σκλαβιά τη περασμένη. Και για το σήμερα τι να είπω; Η διαφθορά είναι τόσο γενική κι έχει τόσο βαθιές τις ρίζες, που σε κάνει να σαστίζεις. Μόνο όταν οι αφορμές της διαφθοράς εξολοθρευτούν πέρα ως πέρα, θα μπορέσουμε να έχομε μια ηθική αναγέννηση. Τότε το μέλλον μας θα είναι μεγάλο, όταν όλα στηριχθούν στην ηθική, όταν θριαμβεύσει η δικαιοσύνη, όταν τα γράμματα καλλιεργηθούν όχι για μάταιη επίδειξη παρά για όφελος του λαού, που έχει ανάγκη από παιδεία και από μόρφωση όχι σχολαστική.» (Παναθήναια, τ. 18/1909, σελ. 260).

Για το ποιητικό έργο του Σολωμού και τις συντεταγμένες του θα μας μιλήσει στο προλόγιμά της η καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ, κυρία Κατερίνα Τικτοπούλου, αφοσιωμένη μελετήτρια του Ζακυνθινού ποιητή, την οποία και ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή της στην εκδήλωση.